

KÉRDEZZ — FELELEK

B. E. REVIZOR KÉRDEZI:

Egy könyvtári hálózathoz tartozó intézetek leltári állományaiiban különböző méretű hiányokkal találkozom. Van-e olyan jogszabály, vagy legalábbis kialakult gyakorlat, amely bizonyos toleranciát enged, azaz lehetővé teszi meghatározott százalékos hiány elfogadását?

JOGI SZAKÉRTŐNK, DR. TAKÁCS JÓZSEF VÁLASZOLJA:

Az utóbbi időben egyre több kérdést kapunk ebben a tárgy körben. Már a f. évi februári számban — egy könyvtáros konkrét kérdése kapcsán — közöltük, hogy a könyvtárosoknak a kezelésük alatt levő állománnyal kapcsolatos, sajátos felelősségére vonatkozó jogszabály nincsen s ezért a jogkérdést a Munka Törvénykönyvének általános rendelkezései szerint kell elbírálni. Eszerint a felelősség csak a vétkesen okozott kárért áll fenn. A kérdést azonban így is fel lehetne tenni: nem tekinthető-e vétkes magatartásnak a gondatlanságnak, hanyagságnak bizonyos foka? Ez már gondosabb elemzést igényel és szükségessé teszi az analog szabályozások figyelembevételét is.

1953-ban a könyvtárak könyvállományának védelméről egy népművelési miniszteri utasítás jelent meg [11—2—49/1953. (X. 17.)], amely a megyei, városi, járási, községi és a fővárosi kerületi könyvtárakra vonatkozóan azt a szolgálati rendelkezést foglalja magában, hogy a könyvtárak dolgozói a hibájukból eredő kárért, illetőleg leltári hiányért anyagilag is felelősségre vonhatók. Az utasítás azonban még ez alól a felelősség alól is kivette a könyvtárakat társadalmi munkában kezelő könyvtárosokat. — Ez az egyetlen, erre a kérdésre vonatkozó könyvtári szabályozás.

Különböző jogszabályok [98/1952. (X. 19.) M. T. sz. r.; 15/1956. (V. 30.) M. T. sz. r.; 58/1958. (XI. 13.) Korm. sz. rendelet] hasonló jellegű rendelkezéseket tartalmaznak más munkaterületekre vonatkozóan. A raktárakban és kereskedelmi üzletekben dolgozók anyagi felelősségére vonatkoznak az említett rendelkezések és a Legfőbb Ügyészség 70. sz. állásfoglalása is. Ezek sajátos rendelkezések a meghatározott munkaterületeket illetően, s a Munka Törvénykönyvének általános rendelkezéseitől eltérően csak kivételként alkalmazhatók. Ezekből is láthatjuk azonban, hogy milyen elvi szempontokat kell érvényesítenünk.

Ilyenek a következők:

Az anyagi felelősség legfeljebb a dolgozó 1 havi alapbérének 15%-áig terjedhet. Az ezt meghaladó felelősséget csak akkor lehet elismerni, ha a dolgozó az átvett anyagokat állandóan, közvetlen ellenőrzéssel, egyedül kezeli, de ilyenkor is csak abban az esetben, ha a dolgozó a teljes anyagi felelősséget a munkaviszony megkezdésekor, írásban, szerződésileg elvállalta.

Ezekből a rendelkezésekből, illetőleg állásfoglalásból a magunk munkaterületét illetően arra a következtetésre kell jutnunk, hogy a leltárihiányért való felelősségrevonást csak hibás magatartás esetén szabad alkalmazni. Az állományt kezelő könyvtári dolgozó magatartásában a gondatlanság csak akkor állapítható meg, ha munkakörülményei olyanok, hogy azok alapján egyedül ő tehető felelőssé. Így nem tehető felelőssé a könyvtáros a szabad polcon tárolt könyvekben bekövetkező leltári hiányért, vagy az olyan raktárakban levő egyes könyvek elveszéséért, ahová mások is bejárhatnak. Viszont kétségtelenül vétkesnek tekinthető az a hanyag magatartás, amely a könyvtáros hibájából lehetővé teszi, hogy az olvasók ellenőrzés nélkül járhassanak a raktárba, vagy a szabad polcok között és ellenőrzés nélkül távozhassanak a könyvtárból. Felelős tehát az az olvasótermi felügyelő, aki eltávozik az olvasóteremből és magukra hagyja az olvasókat. Ez azonban vétkesen okozott kárnak tekinthető, amelyért való felelősséget

már a Munka Törvénykönyvének általános szabályai szerint is meg kell állapítanunk

A kérdés másik része arra irányul, hogy van-e olyan kialakult gyakorlat, amely bizonyos elkallódási toleranciát enged? Erre vonatkozóan sincsen jogszabály, a gyakorlat azonban azt mutatja, hogy általában a könyvtárak állományának 5 ezreléke szokott elveszni egy év alatt. Ez rendes gondosság mellett is előfordul. Természetesen nem kívánatos, de szinte elkerülhetetlen, s ezért az ellenőrzésre hivatott szervek ilyen mértékig elnézést gyakorolnak s a törléshez hozzájárulnak. Mégsem lenne helyes azonban ilyen, valamiféle „beszadási százalék” jogszabályi meghatározása, mert lazaságokra készítené és vezetne. Azért sem lehet mechanikus százalékokkal dolgozni, mert másként kell elbírálni egy kereskedelmi forgalomban levő könyv elvesztését s másként a pótolhatatlan értékű unikumokét, vagy akár a nehezen beszerezhetőket. Ezek őrzése más gondosságot kíván s más a magatartás elbírálása a vétséget illetően is. De még a kurrens könyvekben bekövetkezett hiányok esetén is másként kell elbírálni a hanyagságot aszerint, hogy a könyvtáros milyen munkakörülmények között dolgozott. Ilyen szempontok: a könyvtár elhelyezése (önálló helyiséggel rendelkezik-e, vagy más célra is igénybe veszik-e), főfoglalkozású, vagy mellékfoglalkozású könyvtáros kezeli-e, milyen a könyvtár kölcsönzési forgalma, van-e szabadpolc, bejárhat-e más dolgozó a raktárba, váltott műszakban mások is dolgoznak-e a könyvtárban, stb?

A könyvtári szakirodalom azt az álláspontot foglalja el, hogy bizonyos elvesztéssel számolnunk kell s ez kisebb kárt jelent, mint amilyen a szabadpolcos rendszerrel járó nevelési haszon.

SZABADPOLC ÉS FÜRDŐSAPKA

A minap élményre, szépségre éhesen nyitottam be egy új könyvtárba. Belépven, friss festékszag csapott meg, s az újdonság varázsával hatott rám a könyvtár modern belső kiképzése, korszerű berendezése. A kölcsönzőhelyiségben azonban unott arc fogadott. Amolyan zsúfolt,

ősdi könyvtárhoz „illő” unott arc. Próbáltam leküzdeni hirtelen támadt kellemtelen érzésemet, de most meg a kölcsönzőpult mérhetetlen rendetlensége vágott mellbe. A szó szoros értelmében ömlesztve hevertek ott a könyvek. Szép és jó könyvek!

A kölcsönzési nyilvántartást számráfűlles választólapjaival együtt — igen helyesen — a pult alatt tartják. A könyvtárosok levetett ruhái viszont a könyvvállványokra akasztva állnak. Csodálom, hogy az olvasók nem kérik kölcsön őket, hisz minden „szabadpolcra tett mű” kölcsönözhető.

Aztán egy csinos könyvtárosnő robbant be a kölcsönzőbe. A tussolóból érkezhetett, mert teljesen valószínűtlen, hogy a feldolgozó munkát vagy az olvasótermi felügyeletet vizes törülközővel és nyílonsapkában kellene ellátnia, nem beszélve a hevenyészve, frottir-köpenymódra összefogott munkaköpenyről. Kedves mosollyal széjjelnézett, majd elvonult a gardero-be-nak használt szabadpolc mellé, feltehetően átöltözési szándékkal. Igaz, hogy ez a polc az ablak mellett állt. Földszinten.

Azonban nem kellett attól tartania, hogy valaki belát rajta. Mert annyira piszkos volt... (b—l)

Kaján Tibor rajza